

IDEGENBE REGGEL ÉRKEZZ

Egy vidéki tanárnő naplójából

(Szeptember 10.) Hajnalban, amikor két nehéz bőrönddel lecipekedtem a vonatról, szívesen cseréltem volna diplomát egy cukrászda kiszolgálóval. Mit keresek itt? — kérdeztem magamtól. Közben eldöcögött a vicinális, és én ott maradtam egyedül. A falu sehol. Azt mondták, az állomástól csak egy hajtásnyira van az iskola. Jó hajtásnyi, legalább két kilométer.

Sovány öregasszony lépett ki a bakterházból. „Maga a Kispálék unokája? Ugye Marikának hívják? Hát nem tudták, hogy ma reggel érkezik? Az a Vilma, az a Vilma!” Nem vagyok Kispálék unokája, és nem hívnak Marikának. Amikor megmondtam a nevem, és azt is, hogy ide helyeztek, ide, ahol senkit sem ismerek, felkapta bőröndjeimet, és beszaladt velük a bakterházba. „Jöjjön be, szívem, a konyhában már ég a tűz, meleg van. Mindjárt jön Feri a posta után. A szekéren jól elférnek majd a csomagjai. Tudja, nekem is három unokám jár az iskolába.” Morcos férfi lépett ki az ajtón, fején tányérsapka. „Tanárnő a kisasszony” — mondta a néni, de a morcos férfi ettől nem hatódott meg. Bólintott néhányat, miközben fogai között szétmorszolt egy „jó reggelt”-et.

Egy félórát vártam a postás Ferire, hiába. A néni keze tojásrántottával, sajttal meg kávéval kínált. A kávé felhajtottam, azt is csak azért, nehogy megbánódjon a néni. Az egyetlen elszoktam a reggelizéstől. Közben a néni az unokákra panaszkodott, akikből őszerinte „semmi sem lesz”, mert mindent szeretnek, a tanuláson kívül. „Maradnak a kapu nyelénél.” Őt mondattal később már a falut dicsérte. „Tudja, lelkem, itt becsületes és jó dolgúak az emberek. Most járdát csinálnak, olyant, mint városban. Nálunk jobban fogja érezni magát, mint otthon. Meglátja, hogy igazam volt.”

Elindultam a falu felé, bőröndök nélkül. Hat óra múlt néhány perccel. A köd eltakarta előlem mindent, de akkor nem is voltam kíváncsi semmire. Apám jutott eszembe: „idegen helyre mindig reg-

gel érkezz.” Idegen helyre túl korán se érkezzem az ember. Az első ház úgy szökött elém, hogy szinte megijedtem tőle. Aztán szekér zörgött el mellettem. Egylovos. Feri lehetett; a postás. Köszönt, kalapját megemelte: „Jó reggelt.” Jó reggelt. Kedvem lett volna felkapaszkodni a szekerre, és visszamenni az állomásra. És onnét tovább, mindegy, hogy merre. Két férfi jött szembe velem. Egy kicsit megijedtem tőlük, ez az igazság. Biztosan megkérdezték egymást: „vajon ez ki?”

Szövetkezeti Bolt: zárva. Cukrászda: csak 9-kor nyit. Jó volna egy meleg tea vagy fekete. Hová menjek? Valaki kell hogy legyen az iskolában! Megkeresem az igazgatót. Hat-hét éves fiúcska állt a kapuban, kenyeret rágott. Intettem neki, jöjjön közelebb, de ő ijedten beszaladt a házba. Valahol hátul kutya ugatott, nagyon dühösen. Aztán kilépett a házból egy fiatalasszony. „Mondja meg nekem, hol lakik az igazgató elvtárs?” „Melyik igazgató?” — kérdez vissza. „Az iskolaigazgató.” „Az iskolaigazgató?” — kérdez vissza. „Az iskolaigazgató.” „Az iskolaigazgató? Az iskolaigazgató az iskolában lakik.” Akaratlanul is mosolygok, és ettől a fiatalasszony is barátságosabbá válik. „És merre van az iskola?” „A templomtól balra fordul, elhagy három házat, és onnét már látszik. Még pirosban van. Ugye nem tetszik idevalósi lenni?” „Nem” — mondom én, és megköszönöm az útbaigazítást. Idős bácsi kocog ki a szomszéd kapun, nagyot köszön és biztat, hogy csak menjek előre, nincs messze az iskola.

A templomtól balra! Számolom a házakat. Emeletes, új épület: Általános Iskola. Megszámolom az ablakokat, felül hat, lent négy. Talpam alatt zörög a kavics. A főbejárat zárva, erre számíthattam volna. Hátul nagy udvar, még nagyobb kert. Van hol hancúrozzanak a gyermekek. Kicementezett járda vezet az igazgató lakásáig; kicsi faház tornáccal, elől bekerített virágoskert, tele ózirázsákkal meg sárga és lila dáliákkal. Idős asszony dugja ki a fejét az ajtórésein. „Az igazgató elvtársék gyűlésen vannak,

bent a városban. Csak holnap jönnek haza.“ Hirtelen nagyon fáradtnak éreztem magam. Leültem az iskola előtti padra és vártam. Vártam valakit, akinek megmondhatom, hogy itt vagyok, megérkeztem, itt kell élnem, ahhoz pedig ennem kell, laknom kell valahol! Fél kilenc.

Fiatal kövér nő jött égőpiros szveterben. Végignézett rajtam, aztán megkérdezte: „Kit vár az elvtársnő?“ Kész voltam valami gorombaságot válaszolni, de idejében meggondoltam magam: bemutatkozom becsületesen. Felém nyújtotta a kezét: „En az iskola titkárnője vagyok.“ Belekaroltam. Ömlött belőle a szó. Már lemondtak rólam, újságolta, hiszen elsőjére vártak. Levelem megkapták, de az igazgató szerint a betegség csak kifogás, és biztosan errefelé sem jövök. A tavalý üresen maradt a földrajz-természettan katedra.

Együtt néztük meg a tanári szobát, aztán a tantermet. Olaj- és festékszag mindenütt. Rend volt és tisztaság. „Az igazgató elvtárs hozza a függönyöket.“ Erre én: „Egy-két kép is, virág is elkelné még.“ A tanáriban ketten fogadtak, alig néhány perccel ezelőt érkeztek. Karola franciát tanít, András rajzot. Maguk közé ültettek, és tegeztek. Én is visszategeztem őket, bár legalább tíz évvel idősebbek nálam. Ha itt ez a szokás? Rövid életrajzot mondtak velem. Amikor befejeztem, Karola megfogta a kezem, és húzott kifelé az ajtón. „Gyere, megiszunk egy bünrossz kávé. András, te őrizd a házat.“ Karola szépasszony, orvosfeleség. Egérszürke kosztüm volt rajta és lakkcipő. Én nagyon egérszürkének mutathattam mellette. „Nem tudat elintézni, hogy szüleidhez közelebb helyezzenek?“ „Elfogadtam, amit adtak. Nem volt nagy választék.“ „Amit itt találsz, az nem leányalom.“ Bólintottam. „Franciát tanítani falun, nem érzed paradoxonnak?“ Azt mondtam: lehet. „Természetesen bent fogsz lakni a városban. Es eljössz hozzánk is. Jártál már Sz-en? Unalmas kisváros, de mégis város, ha nem is Kolozsvár.“ Azt mondtam, hogy még nem döntöttem el, hol fogok lakni, de ez nem volt egészen igaz, mert abban a pillanatban már tudtam, hogy itt a faluban keresek alberletet. Nem tudom miért, de Karola minden szava ellenkezésre ingerelt. Amikor felállt, és azt mondta, hogy menjünk vissza az iskolába, én maradtam, tejeskávé és valami rágnivalót rendeltem. A kiszolgáló elém tette a kávé: ez nem tejporból van, mondta, és hangosan nevetett. Később a rajztanár lépett be, egyenesen az asztalomhoz jött, és leült. „Fáradt vagy?“ Jólesett a kér-

dés. „Gyere, aludj nálunk 1—2 órát.“ Az igazság az, hogy egy kicsit elértettem a dolgot. Ezt András is észrevette: felnevetett. „Kislány, otthon van a feleségem és mind a három fiam.“ Most már nem utasíthattam vissza.

Andrásék szép házban laknak, lakásuk is ízlésesen berendezett. Sok könyv, Gy. Szabó-metszetek a falon, és mindenütt varrottások, még igen is sok. Eszti nem engedett el ebéd nélkül, csirkét vágott. Talán sohasem ettem olyan jó paprikást.

Telt az idő, és én még nem rendeztem semmit. Az iskolába is vissza akartam menni, de András azt mondta, nincs miért, majd holnap, ha itthon lesz az igazgató. Közben a postás utánam hozta a bőröndjeimet. Eszti marasztalt: egy-két napig nálunk is lakhatsz. Azt mondtam, ha nem találók egy rendes szobát, akkor valóban kénytelen leszek a nyakukra telepedni. Andrásnak jutott eszébe Teréz néni, akinek a fia nemrég költözött be a városba, és két szobája üres. „Jaj, az nem a kisasszonynak való“ — szabadkozott Teréz néni — „de azért megnézheti.“ A szoba tetszik nekem: barnára festett bútorok, kanapé, rongyszőnyeg, egy asztal négy székkal, magasra vetett ágy, a falon régi fényképek, még meg sem néztem őket. A konyhán át kell járni.

Holnap táviratot küldök haza: minden rendben... Végre kiszálltam a családi költségvetésből. Az utolsó tétel egy I. osztályú jegy, megérdemelné, hogy eltegyem. Ha összeadnák, amit öt év alatt rámköltöttek, szép summa kerekedne ki. Harmadéven ösztöndíjam sem volt. Negyedév második felében sem... Sok pénz kellett. Akkor lett apám élmunkás. Anyám mondta is egyszer: Feri, a leányodnak köszönheted, hogy a fényképed kirkatba került.

(Szeptember 15.) Unalmas évnyitó volt. Az igazgató felolvasott valami szöveget, de láttam, senki sem figyelt rá. Régi évkezdések emlékeit kerestem magamban, szinte hiába. Egy kirándulásra emlékszem, hatalmas csere- vagy tölgyfák alatt jártunk, de lehet, hogy ez nem is évkezdéskor volt.

Karola furakodott mellém. Nem használt kölnit, ez biztos, mégis valami szerezem-illata van ennek az asszonynak. Megfogta a kezem. „Kibabráltak veled“ — mondta, hogy csak én halljam. „A IX-et adták neked. Tudod, milyen gyűlevészbanda? Tíz éve tanítok itt, de ilyent...“ A sorok felbomlottak, a gyermekek nevetni kezdtek. Nem sikerült felhúzni a zászlót, a csigák berozsdásodtak. Aztán a

felső leszakadt, és a tornatanárra hullt a vörös selyem. Az igazgató rosszállóan rázta a fejét. Karola hírért nem veszem komolyan. Majd meglátjuk. Gyűlevész-banda... Nem először hallok rosszat a falusi IX. és X. osztályokról. Ők azok, akik sehova sem kerültek be. Harmincan vannak.

Vége az ünnepségnek, szinte rohanok a tanáriba, hónom alá csapom a katalógust, és fel az emeletre. „Gyűlevész-banda...” Amikor benyitok, először az üres padokat látom. Aztán a virághalmazt az asztalon. „A banda” fele hiányzik; a virágok kesernyés illatot árasztanak. Bemutatkozom. A fiúk szemében férfi-kíváncsiság, a lányok egy kicsit ijedten pislognak. Névsort olvasok, de a hiányzókat nem jegyzem be, nem tudom, miért. Aztán lejövök a katedráról, és beülök az első padba. Igen, most már tudatosan bizalmat akarok kelteni magam iránt. Úgy érzem, erre van a legnagyobb szükségem: osztályfőnökük vagyok. Játszunk. Mindenki sorban mond egy növénynevet: én is. Aki nem tud, átül a másik padsorba. Árpa, búza, rozs, galagonya, szeder, eper, málna... Aki ismételt, kiesik. Csengetés előtt 10 perccel még mindig hárman felelnek egymásnak. Két fiú és egy lány. Kénytelen vagyok mindhármukat győztesnek nyilvánítani. Új ötlettel állok elő: csináljunk növénygyűjteményt. Mutassuk be a falu vidékének flóráját. A lapokon majd feltüntetjük a növények helyi elnevezését is. A gyermekeket érdekli az ügy. Tolakodnak az ötletekkel. „Azt is írjuk oda, hogy mire használják.” „Azt is, hogy mikor virágzik.” „Magok is kellenének!” „Lehetne állatgyűjteményt is csinálni” — mondja az egyik fiú. Erre a másik: „Én hozok egy tinót, legalább nem kell naponta kétszer kivakarnom a sofőrjéből.” A felcsattanó nevetéstől nem halljuk a csengőt.

(Szeptember 28.) Megfáztam, reszel a torkom, azt hiszem, lázam is van. Teréz néni forró lábvizet készít. Hőmérőt, pyramidont kell beszereznem. Reggel, amikor kimentünk ptyókat szedni, szép meleg nap ígérkezett. De úgy 10 óra körül beborult, és csendesen szitálni kezdett a hideg eső. „Ez semmi” — mondta az elnök, aki teherkocsin érkezett. „Porfogó.” Amikor a zsákolók megrakták a kocsit, négy gyermeket begyömöszöltem a sofőr mellé. Csak ing és kiskabát volt rajtuk. Az elnök nagyot nézett. „És én hova ülök?” „Fel a zsákokra” — mondtam én. „És ne felejtse el egy kandér teát hozni.” Az oldaldeszkán állva kérdezett vissza: „Mit ne felejtsek el?” „A gyerme-

kek fáznak, valami meleg kell nekik. Egy-egy csésze tea. Igazán nem nagy dolog.” Az elnök bosszúsán mászott fel a megrakott teherkocsira. „Még mi az isten nem kellene?” Mondott még valamit, de a motorzúgás elnyelte a hangját. András jött mellém, kezéről szotyogott a sár. „Egy üveg rumot is kérhettél volna.” — „Kiálts utána” — mondtam durcásan. András jó fiú, de nem szeretem, amikor hülyén szellemeskedik. Egy félóra múlva kint volt a tea. Nem volt már forró, de azért jólesett. Valaki azt mondta a hátam mögött: tea-kisasszony. Jó lesz, ha reám ragasztják ezt a nevet.

Még mindig esik az eső, jól hallszik.

(Október 6.) Tizenötön vagyunk az igazgatóval együtt. Hatan lakunk a faluban. Nekünk nem kell „navétázni”. „Borzalmas minden nap negyvenöt kilométert lecucókázni.” Így mondja Karola. Ha délutánra is maradnia kell, férje utána jön a kocsival. Van eset, amikor a mentőt küldi. Ilyenkor Karola mindig kiborul. „Vencel, maga ismét halottat hozott haza! Adja becsületszavát, hogy nem.” A sofőr mosolyog, és szívére teszi a kezét.

András Kettőnek Trabantja van. De arra kolléga nem teszi a fenekét. Karola szerint András Kettő a Trabantból él. Ritka az a nap, amikor egy százas nem vakar ki a szorgalmas kollektivistákból. Az igaz, hogy lyukasórán is hazaszalad. Három gyermek bög mindig Máthéné után, és bármelyik pillanatban meghalhat az anyósa, aki már évek óta az ágyat nyomja. Kari a menyasszonyához siet haza, állítólag már két esztendeje... Hát igen, könnyű annak, akinek nem kell navétázni. Délutánonként rajzolhatja a grafikonokat, írhatja a beszámolókat, meglátogathatja a szülőket, gyűlésekbe járhat, előadásokat tarthat, szervezheti a tanulmányi köröket. Egyszóval, van ideje dclgozni.

(Október 20.) „Csináljon valamit, tanárnő, jönnék a hidegek.” „Nadrágot húztam, Teréz néni” — szóltam vissza az ajtóból. Hideg volt a reggel, kopogósa fagyott az út. Tüzelőfa kell, a szobát hidegen béreltem. Az első szünetben behívatott az igazgató, tudtam, egy újabb feladatról lesz szó. „A faliújságot kellene rendbe szedni, kolléga. Ha kijön valaki a megyétől, először azt nézi meg. Ugye vállalja?” Mondhattam volna, hogy nem? Mondhattam volna, hiszen faliújságot szerkeszteni az irodalom-szakos tanár feladata. „Maga a legfiatalabb. Tele van friss energiával.” Aladár bácsi január elsejétől kérheti a nyugdíjazását, és ha

kérni fogja, akkor ki tanítja a magyart? Persze, Aladár bácsit kimélni kell. Én meg új seprű vagyok. Rendben, majd a gyermekekkel csinállok valamit. De hogyan lehet tüzelőfához jutni? Az éjszaka is fáztam, és csak Teréz néninél, a konyhában mosakodhatok. Az igazgatónak nem kell magyarul, hogy fázni rossz dolog; szinte sajnálkozva nézett rám: „Beszélek az elnökkel. Még ma.“

Délután három kosár fát küldött András. Teréz néni szerint elég lesz két napra. Jó étvágyú kályhám van.

(Október 11.) Vacogott a fogam, amikor felkeltem. A világon a legrosszabb dolog hideg szobában, fázva ébredni. Két csésze forró teát ittam meg, éppen csengésre értem az iskolába. A folyosón szembeszaladtam az igazgatóval. „Mi újság, kedves kolléga“, kérdezte, de én nem álltam meg, és azt mondtam: semmi. A két első órán több hármast adtam, mint egész tanári pályafutásom alatt. Talán a kicsi Emma nem érdemelte meg. Sírt a leányka, és én ráadásul kizavartam az osztályból. A jó pedagógusnak nem szabad elveszítene a fejét. Tudom a leckét. De azt sehol sem írják elő, hogy a pedagógusnak szabad jégveremben ébredni. Délben nagyon felpaprikázza mentem a néptanácshoz. Az elnök nem volt benn, leültem és vártam. Eltelt egy fél óra, közben törtem a fejem: vajon kinek kötelessége tüzelőfát adni nekem? Az iskolának nem. A néptanácsnak? Két-három szekér fa elég nekem egész télire. Kisomfordáltam az ajtón, a titkárnőnek azt mondtam, hogy visszajövök később. Rohantam Andrásékhöz, ő biztosan tud valakit, aki hoz nekem két-három szekér tüzelőfát. András úgy nézett rám, mintha nem volnék egészen normális. Aztán atyai hangon oktatni kezdett. „Tűzrevalót csak kiutalásra adnak, kiutalást pedig a néptanács ad. Aztán bekopogatsz a gazdaság elnökéhez, és nagyon szépen kérsz egy fuvarost, aki hazaszállítja a fát. Aztán fogadsz valakit, aki felfűrészezi, felhasogatja. A fa lehet, hogy nyers lesz, de annál későbben ég el, ergo tovább tart a kályhában. Tanácsolom, nehogy gyermekeket hívj fát vágni, mert a következő nap az egész falu tudni fogja, sőt valamelyik gyűlésen majd a fedjére is olvassák mint olyan cselekedetet, amely homlokegyenest ellentmond szocialista etikánknak.“ Rohantam vissza a néptanácsához. Ott találtam a termelőszövetkezet elnökét és az állatorvost. Egy kicsit zavarba jöttem. Az elnök felállt, megkerülte az íróasztalt, és élembe jött. „Engem keres a tanár elvtársó?“ Mondtam: igen. Erre a gaz-

daság elnöke szólalt meg. „Csak vigyázz a kislányra, mert nagyon harapós.“ Elmondta a tea-üget, ami neki 27 lejbe került, három kiló cukor árába. Mindhárman jóízűen nevettek. Még akkor is mosolyogtak, amikor elmondtam, hogy miért jöttem. Az elnök belém karolt, úgy vezetett ki az irodából. „Még ma küldök egy szekér fát. Nem engedhetjük, hogy gyermekeink oktatója-nevelője megfagyjon.“

Délután az iskolából hívtak haza: menjek gyorsan, az elnök elvtárs fázt küldött. Szaladtam haza. Az udvaron Teréz néni forgolódott a szekér körül, és szidta a fuvarost: „Nem resteltél ezzel a mocskokkal ideállítani? Volt neked lelked?“ Karvastagságú fűz-meg égerfaágak voltak lenyomtatva két zuvas fatörzsszel. Teréz néni perelt helyzetem is. „Ilyen fát ne fogadjon el, tanárnő. Ne engedje, hogy ezzel kiszúrják a szemét. Ez nem ég, ebből vizet lehet csavarni.“ A fogatos rámnézett. „Rakjam-e le, kisasszony?“ Nem engedtem, hogy lerakja. „Vigye vissza az elnöknek, de azonnal.“ Teréz néni letolvajozta az egész világot, aztán azt mondta, hogy lebontatja a pajtát, mert arra már úgyszincs szükség, legalább lesz, amit tüzeljünk a télen.

De a pajta lebontása egyelőre elmaradhat. Szürkületkor ismét jött a szekér. A fogatos is jobb kedvében volt. „Már ne haragudjon a tanár elvtársó, de nekem először azt mondta az elnök, hogy szedjék össze valamit, mert ha nem, itt fagyhalál lesz. Én össze is szedtem, amit kaptam, ott a gazdaság körül... De amit most hoztam, az úgy fog égni, mint a zsír. Száraz cserfa mind egy darabig. A cirkulán fel is daraboltuk, ne kelljen vesződni vele.“ Egy fél liter pálinkát hoztattam a fuvarosnak.

A kályha teteje kivörösödött. Tetőtől talpig lemosakodhattam. Teréz néni, mielőtt lefekszik, még rátesz a szénre egy csutakot.

(November 3.) N. Dénes több mint két hete hiányzik. A gyermekek azt mondják, Dénes jönne, de az apja nem engedi. Igaz lenne? Dénesék a falu felső felében laknak, az iskolából egyenesen odamegyek. A tíz osztály kötelező, ez alól nincs kivívó. A gyermek jóeszű, tanulni is szeret. A modern, nagyüzemi mezőgazdaságban művelt parasztokra van szükség. Gyűjtöm magamban az érveket, és taposom a sárt. N. Dénesék új házban laknak, egészen újban, még le sincs vakolva. Félek a kutyától, megállok a kapuban. A kútnál három tehén ácsorog, szép, tiszta állatok. Cifra káromkodást

hallok. „Igyatok, fene a bendőtökbe.“ Útésre emelt villával Dénes szalad elélem, de megtorpan, amikor meglát, lesüti a szemét, aztán hirtelen megfordul, s eltűnik az istállóban. Nagydarab gumicsizmás ember lép ki a házból, az arcáról látom, hogy legszívesebben elküldené a fenébe. Betessékel a konyhába. „Jövök én is, csak bekötöm az állatokat.“ Az asszony már barátságosabb, a szobából hoz széket nekem. „Mondanám, hogy menjünk be, de bent hideg van, három napja nem volt tűz. Az uram is most jött haza, ledőlt egy kicsit, fél négykor kel minden nap. Ugye Déneske ügyében fáradt hozzánk?“ Bejön N. Dénes, szegre akasztja a kucsmáját, és leül az asztal mellé. Nem néz reám, mintha bütykös ujjait számolná. Déneskét magam mellé húzom, és beszélök, beszélök. „A gyermek nem megy többé iskolába.“ N. Dénes ezt egyenesen a szemembe mondja. És érvelni ő is tud. „Az asszony beteges, kórházba kellene mennie, megkérdézheti a doktor urat. Én a gazdaságban dolgozom, az állatok mellett, az pedig nem könnyű dolog. Aztán itthon is van valami, mert kell a pénz. Ezt a házat, meg amit itt lát, az asszonnyal vakartuk össze, mi nem kaptunk senkitől semmit. Az isten is csak bajt osztott nekünk.“ Mondom a modern mezőgazdaságot. Erre csak int lemondóan. „Apám is úgy vakarta a tehén farát, mint én. Csak lehet, hogy akkor nem voltak olyan ganésok, mint ma, mert több szalma jutott alájuk.“ Déneskétől nem merem megkérdézni, hogy akar-e iskolába jönni. Én megtettem a magamét. A többi az igazgató dolga. Hazafelé jövet találkoztam az állatorvossal. Megkérdéztem, ismeri-e N. Dénest. Csodálkozva nézett reám. „A legjobb tehénész az egész megyében. Erre becsület-szavamat adom. Otthon is tart három-négy leszerződött állatot. Az őszön három hizott disznót dobott a piacra. Ha volna még ötven N. Dénes a faluban, akkor a fél ország jöhetne hozzánk csodát látni.“ — Mi bezárnók az iskolát, az volna a második csoda. Valóban, lenne, amit bámuljon a fél ország.

(November 7.) Apámék elküldték Jócó levelét. Egy oldal. Jól érzi magát Temesváron. Ennyi az egész. Lehet, hogy nem is válaszolok.

(November 15.) F. Lacinál találkoztam az orvossal. Olvasnivalót vittem a gyermeknek, tegnapelőtt hozták ki a kórházból, operálták. Az orvos rosszkedvű volt. „Nehogy felkeljen a gyermek! És legyen meleg a szobában. Citromlevet meg almát adjanak neki!“ A szülök az ágy fejé-

nél álltak, és nagyon ijedt tekintettel bámultak reánk.

Az úton aztán kiborult az orvos. „Meg vannak bolondulva! Esküszöm, hogy tiz-tizenöt családot itt a faluban meg kellene kötözni. Bevezették az akkord-rendszert. Rendben. Biztosan jobb, mint az előző. Nagyobb az anyagi érdekelttség, többet, jobban dolgoznak az emberek. Idáig még nincs is semmi baj. Tudja, mekkora sérve volt ennek a kölyöknek? Mint az öklöm! És tudja mitől? A sok munkától. Ez a gyermek kapált, kaszált, zsákol, amennyit csak bírt. De csak ebben az évben. Mert amíg normára dolgoztak, addig egyebet nem hallott: tanulj fiam, mert ha nem, ökör lesz belőled. Most változott a képlet, változott a szöveg.“ Az orvos hangosan beszélt, megfordultak utánuk az emberek. „F. Laci apja még veszekedett is, hogy neki nem akarnak elég kapálni valót adni.“ Ilyen is van? Az orvos beigéerte a cirkuszt. Azt mondta, megvizsgál minden gyermeket. Aztán egy nagy gyűlésen kipakol. Mert van még sérves gyermek a faluban. Ő háromról tud, akiket azonnal műtőasztalra kellene fektetni. Nem tudom, hogy mi tanárok mit tehetnénk?

(December 10.) A kultúrigazgató szervezőket szervez. „Kicsi elvtársnó, nem szerveznéd át a színjátszó csoportot?“ Még jópofáskodott is. „Ilyen szép leány, mint maga, biztosan szeretett volna színésznő lenni.“ Soha sem akartam színésznő lenni, és a színjátszó csoportot sem vállaltam. Karola szerint rosszul tettem, mert a szervezők szervezője ezután horgas szemmel fog majd reám nézni. És az nem használt még senkinek. Hát csak nézzen. Máskülönben az egész itteni kultúrelétről megmondtam a véleményem. Ott a szép klub, de üres, mert senkinek sem jut eszébe két-három sakktablát, egy pingpong-asztalt vásárolni. És még akkor sem fűtenek be, ha filmet vetítenek. És milyen filmeket hoznak! Se látni, se hallani. A könyvtárban meleg van, de jó könyv nincs. „A falusi könyvtár nem az értelmiségiek kényes igényeit kell kielégítse.“ Így fogalmazott a szervezők szervezője. Én erre azt mondtam, hogy a jó könyv az mindenkinek jó könyv. A szövetkezésben még véletlenül sem lehet egy új kiadványt vásárolni. Az elárúsító azt mondja, hogy közel a város, és mindenki ott vásárol könyvet. Lehet, hogy igaza van. Megmondtam, hogy hajlandó vagyok a vakációban 25—30 gyermeket, a legjobbakat, elvinni Marosvásárhelyre, várost nézni. Az igazgató jónak tartotta az ötletet.

András Kettő szerint még tíz olyan szülőt sem találok, aki fizet 100—150 lejt azért, hogy csemetéje cucókázzon.

(Január 17.) Meg kellett ígérnem a mamának, hogy mindennap megiszom egy liter tejet. Azt mondta, olyan vagyok, mint egy agár. Valóban lehet, hogy lefogytam egy kicsit. Fél fizetésem így is elmegy a kosztra, lakásra. És még menyinyi minden kellene.

Miklóssal összehent a barátság. Nem tartott sokáig. Az a nagy gyámoltalansága tetszett nekem. „Engem sarokba állított az élet, és ott is felejtett.“ Vagy: „Várok valakit, aki felém nyújtja a kezét, és azt mondja: gyere.“ Most egy kicsit giccsesnek érzem, de amikor mondta, nem éreztem annak. Fogászati technikumot végzett, és raktárkönyvelő az építkezési vállalatnál, mert egy Arad melletti faluba helyezték, mert nem vették fel az egyetemre az apja miatt, akinek valamikor vegyeskereskedése vagy valami ilyesmije volt, mert apja három esztendővel ezelőtt meghalt és anyja cukorbeteg és nem hagyhatja egyedül, de magával sem viheti a bizonytalanságba, mert... mert még legalább tizenöt mert van az életében. Utálom ezt a szót. Miklós soha sem mert dönteni. Így már igen, így jól hangzik ez is. Játsszom? Tegnapelőtt bőgtem. De úgy, mint egy állat. Teréz néni azt hitte, hogy valami nagy baj van. „Drága szívem, ne keseredjen el. A legényeknek nem szabad hinni.“ Miklós elment, és többé nem is jön ide. Nem haragszom rá, de megmondtam, többé ne jöjjön ide. Maradjon ott a sarokban, ahová az élet állította. Élet? Miklós, nagyon kényelmes neked az a sarok. Van állásod, a fizetést leadod a mamádnak, aki bár cukorbeteg, de azért mos, vasal, főz neked. Este tévét nézel, vagy moziba mész, és tizenegy előtt lefekszel, hogy reggel frissen ébredj. És ha jó mamád elébe teszi a vacsorát, s te átnézel a villán, nem látsz ott ételmaradékokat. Nekem egyetlen villám van, azt adtam volna oda neked, ha megtalálom. De nem találtam meg, és Teréz nénitől kellett kölcsön kérnem. „Ilyen villával én otthon nem ennék.“ Most már nem tudom, hogy mit éreztem akkor, de egy dolgot biztosan tudtam. Azt, hogy te gyáva ember vagy. És én nem szeretem a gyáva embereket. Bőgtem egész este, de egy pillanatig sem sajnáltam, hogy elmentél. Gyáva vagy, gyáva, gyáva!

(Február 1.) Az agronómus megkért, hogy tartsak két-három előadást az

„egyetemen“. Elvégre rokon a szakmánk. Tetszik nekem az ügy. Valami érdekes dologról szeretnék beszélni. Például a vegyszeres gyomirtásról. Hogy itt vegyszerrel mikor fognak gyomot irtani, azt nem tudom. De biztosan fogja érdekelni az embereket. Eleget gyomláltak, kapáltak életükben. De jó volna, ha mellém potylyanna egy olyan ember, mint a mérnök. Persze, fiatalabb kiadásban.

(Február 17.) András Kettő megvette a Skodát. Ez a nagy téma a tanáriban. Karola szerint ezután sem ültet fel kollégát, mert kollégától mégis restell 10 lejt kérni a városig.

Déneske rendszeren jár iskolába, szorgalmasan tanul. „Most üres a pajta. Apám beadta a leszerződött állatokat.“ Szünetben mondta ezt a gyermek egy kicsit szomorúan. Vagy csak nekem tűnt úgy?

(Március 5.) „Tudja, hogy maga szép?“ — Így kezdte, és talán várta, hogy rögtön a nyakába boruljak. „És a szép lányok nem sokáig maradnak falun.“ Erre felfigyeltem. „Én is szívesen tanítanék városi középiskolában“ — mondtam. Húzd meg — ereszd meg-et játszottunk. Tudtam, hogy hová fog kilyukadni. Kávét és meggylikórt ittunk. Teréz néni valahol szomszédolt. „A szép lányok mindig megtalálják az utat a város felé.“ Nem vagyok szép, arcom szögletes, nagy kezemet apámtól örököltem. A többi elmegy, nem rosszabb az átlagnál.

Az „inspektor elvtárs“ lemezt cserélt: „Jól tanít, igazán jól. Elveztem az óráit. Ha akarja, felmondom a leckét.“ — „Mind a hármát?“ — kérdeztem. Két hét alatt háromszor ült be hozzám az osztályba. Aladár bácsi meg is jegyezte: kolléga, maga a nyakunkra hozza a házasodni akaró tanfelügyelőket, aktivistákat.

Vacsora közben Jócó jutott eszembe. Két esztendőig jártunk együtt, és ezalatt szét is nyűttük a szerelmet. Jócó hidegridegnek tartott, de csak azért, mert mindig előre tudtam, hogy mit akar, és hogy a következő órában mit fog tenni. Az „inspektor elvtárs“ ingujjra vetkezett, és egészen otthon érezte magát. Akkor még egy óra volt az utolsó autóbusz-járatig. Összeszedtem a tányérokat, és kivittem a konyhába. Tudtam, hogy ha kifelé menet nem támadott, akkor az ajtónál vár.

Tenyere közé fogta az arcom, s úgy csókolgt meg. Nem ellenkeztem, de ennél többet nem is akartam. „Munkaterében ez is benne volt?“ — kérdeztem.

„Benne“ — mondta, és húzott az ágy felé. „Reám mindig számíthat. Ha lesz egy üres katedra...“ „Miért nem kezdte ezzel már akkor, mikor belépett a szobámba? Mondja, miért? Az esélye nagyobb lett volna valamicskével.“ Makacsul meg akart csókolni, de eltoltam magamtól. Megmondtam, hogy hagyjon békén, és siessen, ha nem akarja lekésni az autóbust. Nem ment el, leült az asztal mellé, és hallgatott néhány percig. Aztán megkérdezte: haragszom-e rá? Megmondtam, hogy nem haragszom. Erre megcsókolta a kezem. Ha bevágta volna maga mögött az ajtót, esküszöm, szívesebben gondolnék vissza erre a „kalandra“.

(Április 4.) Andrásnak a megyénél kiszűrték az akvarelljeit. Egyet adott belőle: én szépnek tartom. Magányos öreg fa, gyér fekete ágaival mintha az égbe akarna kapaszkodni. András örült, hogy

tetszik nekem. Vittem egy fél liter konyakot neki, szinte egyedül itta meg, és egész este nem mondott öt rövid mondatnál többet.

(Május 7.) Karola nálam aludt egy éjszaka. Azt mondta, hogy szobát keres és kiköltözik. „Egy piszok kis ápolónővel csal. Beszéli már az egész város.“ Tanácsolta, ne menjek soha férjhez. Ha gyermek kell, csináltassak valakivel, és a pasast aztán küldjem a jó francba. No, azért ezt sem.

Délben kijött az orvos. Karola mosolyogva ült be a meggyiros autóba.

(Június 10.) Készülök haza. Két bőröndbe befér az egész vagyonom. Csak a magányos öreg fa nem. Az itt marad. De itthagynom Teréz néninél a télikabátomat is. Azt mondom a mamámnak, hogy újat vásároltam. Talán elhízi.

Kovács Géza: Falusi vásárnap

